

1492. Conquest of Paradise

speelduur: 145 min.

jaar: 1992

filmkeuring: 16 jaar

regisseur: Ridley Scott

cast: Gérard Depardieu, Sigourney Weaver, Armand Assante e.a.

periode / tijdvak / eeuw / jaartal:

Vroegmoderne Tijd; ontdekkers en hervormers; 16e eeuw

Middeleeuwen; steden en staten; 15e eeuw; 1492

plaats:

West-Europa, Spanje, Zuid-Amerika, Caribische eilanden, Bahama's

thema's:

Columbus, Reconquista, de Nieuwe Wereld, ontdekkingsreizen, Renaissance, Middeleeuwen, kruistochten, Vroegmoderne Tijd

wat gebeurde er op hetzelfde moment elders in de wereld?

In 1492 ontdekte Columbus in dienst van de Spaanse koningin Isabella van Castilië Amerika. In hetzelfde jaar...

- regeerde Filips de Schone¹ als laatste vorst van het Bourgondische huis over de Nederlanden, al oefende zijn vader tot 1494 het regentschap uit.
- kwam het Vlaamse verzet tegen het bewind van Maximiliaan van Oostenrijk - de Vlaamse Opstand - tot een eind. Haar leider, de Vlaming Jan van Coppenhole werd onthoofd te Gent.

bruikbaarheid:

Om de ontdekking van Amerika door Columbus (1451-1506) te gedenken komt Ridley Scott precies vijfhonderd jaar na dato met *1492.Conquest of Paradise*. Met deze film en andere producties van zijn naam (*Kingdom of Heaven* en *the Gladiator*) levert Scott gemiddeld om de zeven jaar een historische spektakelfilm af. Het zeer gedetailleerd weergeven van grootse scènes is een kwaliteit waar hij het patent op lijkt te hebben. Dankzij knap camerawerk en uitgekiende belichting kennen zijn films altijd een zekere schilderachtigheid. Het publiek trakteren op meeslepende verhalen zonder de historische werkelijkheid – voor zover die er een bestaat – al te veel geweld aan te doen, lijkt eveneens een handelsmerk. Voor *1492.Conquest of Paradise*, kon Scott voor de soundtrack terecht bij niemand minder dan de Griekse Vangelis - drie jaar later stond het themanummer wekenlang op nummer één.

Met het maken van een film over een historische figuur begeeft een regisseur zich per definitie op glad ijs. Allereerst is daar de te verwachten kritiek vanuit deskundige hoek, waartoe ook het gilde der historici behoort. Zij zijn pas tevreden als alle historische details op de 'enige juiste manier' opgevoerd worden. Vervolgens wil het grote publiek vooral de simpele vraag beantwoord zien of de historische figuur in kwestie nou een *good guy* of juist een *bad guy* was. Altijd een cruciaal, maar lastig punt.

Voor velen is Columbus de personificatie van de Renaissance. Een man die uit oprechte nieuwsgierigheid en vanuit een diepgewortelde belangstelling voor alles wat deze wereld te bieden had, het lef had om te rebelleren tegen de kerkelijke autoriteiten en vervolgens de christelijke beschaving naar de andere kant van de Grote Plas bracht. Even zo velen zien in hem een megalomane en pretentieuze ijdeltuit die enkel uit was op geldelijk gewin en het vergaren van zo veel mogelijk titels en onderscheidingen.² Voor weer

¹ ofwel Filips I van Kastilië (1478-1506), zoon van Maximiliaan van Oostenrijk en vader van Karel V

² Columbus had nogal wat wensen – zeker voor iemand van de derde stand. Van de Spaanse kroon eiste hij min of meer dat hij voor al zijn inspanningen geridderd zou worden, dat hij tot

anderen was Columbus niets meer dan een regelrechte *conquistador* en een wrede onderdrukker van inheemse volkeren. Iemand bovendien, die zijn scheepsmaten voorloog en zijn gezin in de steek liet om zijn doel bereiken. Ook wordt Columbus' onwetendheid vaak gehekeld: toen de zeevaarder eenmaal land had ontdekt, was hij te onnozel om zich te realiseren op welk werelddeel hij zich bevond.³

Hoewel Columbus in deze film absoluut het voordeel van de twijfel wordt gegund, zullen zowel Columbus-liefhebbers als -haters zich in het verhaal kunnen vinden. Overigens allemaal van ondergeschikt belang als je bedenkt dat deze film in het klaslokaal hoe dan ook uitstekend te gebruiken is, al was het alleen maar omdat de film mooi in beeld brengt hoe Columbus de oceaan oversteekt en vervolgens oog in oog komt te staan met de inheemse bevolking (zie de lijst van geselecteerde scènes onderaan deze bespreking).

samenvatting:

introtekst van de film:

'500 jaar geleden was Spanje in de greep van angst en bijgeloof. De meedogenloze inquisitie vervolgde allen die durfden te dromen. Eén man trotseerde hun macht. Gedreven door het gevoel geroepen te zijn stak hij de Zee van Duisternis over, op zoek naar eer en goud en tot meerdere glorie van God.'

historische context:

Met drie schepen en negentig bemanningsleden zeilt de Genuese zeevaarder Christoffel Columbus (1451-1506) op 3 augustus 1492 vanuit de haven van het Spaanse Palos de la Frontera de Atlantische Oceaan tegemoet. Ruim twee maanden later zet hij voet aan wal in onbekend gebied. Behalve het eiland dat hij namens de Spaanse vlag San Salvador doopt, ontdekt Columbus onder meer Cuba en Haïti.⁴ In de veronderstelling dat hij zich op een Aziatische eilandengroep nabij de oostkust van Indië bevindt, noemt hij de inheemse bevolking Indianen.

In chronologisch opzicht behoort deze gedenkwaardige gebeurtenis toe aan de Middeleeuwen. Immers volgens de kunstmatige, maar geijkte indeling van de wereldgeschiedenis zou het na 1492 nog acht jaar duren voordat de duistere wolken boven Europa opklaarden en het continent zou ontwaken uit haar winterslaap tussen Oudheid en Vroegmoderne Tijd (1500-1800). Toch beschouwen velen het jaar 1492 al als het definitieve einde van de Middeleeuwen en de ontdekking van Amerika als een cesuur in de wereldgeschiedenis; de ontdekkingen van Columbus als het begin van een spannende, nieuwe tijd waarin wetenschap een hoge vlucht nam en de wereld in figuurlijk opzicht vele malen kleiner werd.

Door historici wordt de tijd tussen 1450 en 1650 gebruikelijk aangemerkt als de periode van de grote ontdekkingsreizen, de daarmee gepaard gaande toename in kennis van de wereld en het aardoppervlak én als de periode van de Europese expansie in overzeese continenten.⁵ Duurde een boottocht van de ene naar de andere kant van de Middellandse Zee in 1350 nog precies even lang als duizend jaar ervoor en wist men in datzelfde jaar nog maar weinig méér over het aardoppervlak dan de Romeinen, eind vijftiende eeuw voeren lieden als Columbus, Diaz en Da Gama over de wereldzeeën, was men niet langer

grootadmiraal van de Oceaanzee werd benoemd én tot onderkoning van de te ontdekken gebieden. Hij wist te bewerkstelligen dat zijn adellijke titels zouden overgaan op zijn zoons en dat hij een tiende van de koloniale inkomsten en een achtste van de handelswinst zou krijgen.

³ Bovendien was hij niet eens de eerste die er voet aan land zette! Toen er nog een landverbinding was tussen Alaska en Siberië bereikten tienduizenden jaren geleden Aziatische stammen Noord-Amerika al. Over water waren het rond het jaar 1000 de Vikingen die – onder leiding van Leif Erikson – Noord-Amerika via Groenland bereikten. Vermoedelijk vond er in 1312 Afrikaanse kolonisatie plaats in Brazilië, onder leiding van Abukari II.

⁴ waar Columbus op 12 oktober 1492 precies voet aan vaste grond zette, is niet helemaal duidelijk. Historici zijn er niet over uit, maar de theorie dat San Salvador het huidige Samana Cay moet zijn (de inheemse bevolking noemde het eiland zelf Guanahami), kent veel navolging. Volgens dezelfde theorie is het *huidige* San Salvador *niet* het San Salvador van Columbus, maar een heel ander eiland, namelijk Watlings Island.

⁵ ...en volgens *de tien tijdvakken van De Rooy* de periode 1500-1600.

bang om van de wereld af te vallen en waren cartografen rond 1650 in staat de wereld heel behoorlijk in kaart brengen.

In diezelfde periode tussen 1450 en 1650 migreerden veel Europeanen - Spanjaarden, Portugezen, Fransen en Engelsen - naar andere delen van de wereld. Zij streken permanent neer in delen van Noord- en Zuid-Amerika (de Nieuwe Wereld), in de kuststreken van Afrika, India, China en Japan en op een aantal eilanden in de Stille Oceaan. Deze ontwikkeling resulteerde in de economische uitbuiting van vaak nog onontgonnen land en uiteindelijk ook in de wereldwijde Europese dominantie in politiek en religieus opzicht.

Voordat Columbus in 1492 nieuw land bereikte had hij al jaren tevergeefs met zijn plannen lopen leuren bij verschillende Europese hoven. Zo toonde het Portugese hof eerder geen enkele belangstelling omdat Portugese zeevaarders in 1490 inmiddels vergevorderd waren in het ontdekken van een geschikte zeeroute naar Indië (door om de punt van Kaap de Goede Hoop te varen). En in Spanje waren zijn plannen in 1487 nog namens de Spaanse kroon afgewezen.

Pas na de *Reconquista*⁶ leek voor Spanje de tijd rijp om Columbus het groene licht te geven en kreeg de van huis uit Italiaanse zeevaarder koninklijke goedkeuring van Isabella van Castilië en Ferdinand van Aragon (in de vorm van een fikse subsidie).⁷ Al vanaf hun huwelijk in 1469 was het Spaanse koningspaar succesvol geweest met het creëren van meer eenheid onder de Spaanse vlag door het consolideren van hun macht in de verschillende Spaanse koninkrijken. Na de herovering van Granada – waarmee de moslims en joden definitief onderworpen werden – was de Spaanse monarchie sterk genoeg voor grootse, overzeese avonturen.

technologische verbeteringen in de scheepvaart en de invloed van de Renaissance

Een belangrijke stimulus voor het ondernemen van langere tochten over zee werd onder meer gevormd door technologische verbeteringen op het gebied van scheepvaart. In de veertiende en vijftiende eeuw ontwikkelden de Portugezen het zogenaamde karveelschip, waarmee het eeuwenlange gebruik van smalle, open galeische schepen - die grotendeels door slaven en criminelen werden voortgeduwd - ten einde kwam. Het karveel was een stevig, drie masten-tellend zeilschip: kleiner, lichter en beter manoeuvreerbaar dan het vertrouwde galeischip. Hoewel het karveel iets trager was, was haar laadruim relatief vele malen groter omdat het schip op windkracht voer en dus niet langer een legioen roeiers mee hoefde te zeulen.

Behalve dat roeiers vervangen werden door zeilen, werden meevarende soldaten gaandeweg eveneens overbodig omdat zij werden vervangen door artillerie. Het kanon, destijds nog een vrij nieuw wapen (tegen 1350 was het kanon optimaal ontwikkeld), vuurde ijzeren of stenen kogels af en was daarmee in staat om forten en zelfs stadsmuren te verwoesten. Een karveelschip dat met kannonnen werd uitgerust was prima in staat zichzelf te verdedigen tegen vijandelijke schepen. Een extern leger kon dus voortaan thuisblijven.

Behalve dit soort technologische vernieuwingen, raakte het gebruik van moderne navigatie-instrumenten in zwang. Van de Arabieren overgenomen instrumenten als het magnetische kompas, de nachtkijker en het astrolabium (waarmee aan de stand van de sterren uitgerekend kon worden waar men zich precies bevond op zee) maakten het ondernemen van lange zee-reizen velen malen makkelijker en veiliger.

Bovendien was tegen het einde van de vijftiende eeuw, dankzij een paar eeuwen intensief handelscontact met Egypte, Byzantium en het Midden-Oosten, een veelheid aan eeuwenoude kennis doorgedrongen in op handel en scheepvaart gerichte Europese

⁶ Reconquista: de geleidelijke herovering door katholieke koningen van het sinds ca.700 door de Moren (Spaanse moslims) bezette Iberische schiereiland (Spanje en Portugal). De Reconquista was voornamelijk het werk van de koningen van Castilië en Aragon. Rond 1250 was het grootste deel van Spanje – op Granada na – door de christenen heroverd. Met de val van Granada (1492) werd de Reconquista afgerond.

⁷ Dit soort subsidies waren absoluut onontbeerlijk voor zeevaarders. Als particulieren konden zij de ontzettend grote bedragen die met dergelijke zee-reizen gemoeid waren niet opbrengen.

steden. In de veertiende en vijftiende eeuw vond Griekse en hellenistische kennis op het gebied van geografie en sterrenkunde gretig aftrek in met name Italiaanse stadstaten als Genua, Venetië en Florence. Hoewel gedurende een lange periode van de Middeleeuwen nog werd aangenomen dat Jeruzalem in het middelpunt van een discusvormige wereld lag waar je letterlijk vanaf kon vallen, was Columbus er door de bestudering van het werk van onder andere Ptolemaeus van overtuigd geraakt dat de wereld zo rond was als een sinaasappel.⁸

handel, nieuwsgierigheid, zendingsdrang

Met exotische kruiden en specerijen maakte Europa voor het eerst kennis in de twaalfde eeuw. Nootmuskaat, gember, kaneel en peper, dat door de kruisvaarders vanuit het Midden-Oosten werd meegebracht, bracht het monotone dieet aan Europese hoven op smaak. Later bereikten ook vanuit China grote hoeveelheden kostbare producten de Europese havens. Kostbaarheden werden vanuit het Midden-Oosten, Indië en China via de Indische Oceaan en de Perzische Golf naar de Arabische woestijn verscheept en van daaruit verder vervoerd naar de havens van de Middellandse Zee. In de late dertiende eeuw was het vooral Venetië dat de bloeiende handel tussen Azië en Italië domineerde, nadat de Venetiaan Marco Polo te gast was geweest aan het keizerlijke hof van China en in zijn reisverhalen in geuren en kleuren verslag had gedaan van de ongekende Chinese rijkdommen.

Rond 1400 kwam er echter weer een abrupt einde aan de intensieve handelscontacten tussen oost en west. Het verrijzen van de Chinese Mingdynastie in de late veertiende eeuw had de uitsluiting van buitenlanders tot gevolg en betekende het einde voor de internationale handel met het westen. Vervolgens beperkte de geleidelijke opmars van de Ottomaanse Turken in het oostelijk Middellandse Zeegebied steeds meer de vrije doorgang van bijvoorbeeld Italiaanse kooplieden naar het Midden-Oosten en Azië. Met de uiteindelijke bezetting van Byzantium in 1453 door de Ottomanen, werd de ooit zo lucratieve handelsroute naar het oosten voor Europa definitief afgesloten.

Met de Ottomaanse Turken als belemmering voor zich, dienden de Europeanen zich vanaf halverwege de vijftiende eeuw af te vragen of er niet een andere manier was om Indië te bereiken. En andere manieren bleken er zeker te zijn, bijvoorbeeld door om de punt van Zuid-Afrika te varen. In het vinden van dergelijke zeeroute waren de Portugezen al snel in een ver stadium. In 1488 was het Bartholomeus Diaz geweest die de punt van Zuid-Afrika bereikte. In 1497-1499 trok Vasco da Gama de lijn van Diaz door en voltooide als eerste Europeaan succesvol de zuidelijke route naar Indië. Met het vinden van nóg een zuidelijke zeeroute was voor Columbus dus geen eer meer te behalen. Daarom broedde hij op het plan om de rijkdommen van Azië te bereiken door westwaarts te varen.

Zonder enige twijfel was geldelijke gewin Columbus' drijfveer bij uitstek. Door eerder genoemde ontwikkelingen werd de wereld in figuurlijk opzicht vele malen kleiner en het besef dat er zich wereldwijd ontelbare onontdekte schatten moesten bevinden, des te groter. De zeevaarder die deze schatten als eerste zou bereiken, wist dat hij voor zichzelf en voor zijn koning een vette vis zou vangen.

Toch was dat niet alles. Behalve 'geld' waren er uiteraard andere, meer persoonlijke motieven die een rol moeten hebben gespeeld in de hoofden van de ontdekkingsreizigers. Net zoals sciencefiction en speculaties over buitenaards leven de mensheid vandaag de dag boeit, prikkelde quasiwetenschappelijke literatuur over Afrika en Azië het voorstellingsvermogen van geschoolde Europeanen in vroeger tijden. Ontdekkingsreizen waren in die zin zeker ook een manifestatie van de alom bejubelde Renaissance-nieuwsgierigheid; de wens om meer te willen weten over de wereld en andere culturen.

⁸ Tijdens de *Renaissance* (letterlijk: de 'wedergeboorte' van wetenschap en kunst uit de klassieke oudheid. Italië: 1300-1450; rest van Europa: 1450-1600) kregen Europeanen beschikking over een schat aan geografische kennis uit de Oudheid. In het Midden-Oosten waren veel wetenschappelijke vondsten van de oude Grieken en hellenisten bewaard gebleven. Als gevolg van de kruistochten naar Byzantium en Jeruzalem (1100-1300) had Europa een innig handelscontact opgebouwd met het Midden-Oosten en Egypte, waardoor kooplieden - behalve kostbare luxeproducten uit Azië - ook nieuwe kennis naar Europa meenamen.

Daarbij komt dat waarden en normen van de Europese elite rond 1500 (en nog tot ver in de zestiende eeuw) nauw omljnd werden door een christelijk kader. De eeuwenlange strijd die geleverd was om de joden en de moslims uit het Iberische schiereiland te verdrijven (de Reconquista), benadrukte de christelijke identiteit van het Spaanse hof en het idee dat christelijk Europa de goddelijke opdracht had om de wereld te kerstenen. In dat opzicht was het bekeren van heidense Indianen voor Columbus een mooi project. Zendingsdrang en 'typische renaissance-nieuwsgierigheid' maakte van Columbus een kind van zijn tijd. Toch speelden economische motieven (lees: geld) altijd de hoofdrol voor het ondernemen van weer een nieuwe overzeese tocht en het ontdekken van weer een nieuw stuk land. In de woorden van Bartholomeus Diaz, zeevaarder en tijdgenoot van Columbus, was de ambitie steeds: *'Om God en Zijne Majesteit te dienen, om hen die in duisternis leven te verlichten en de rijkdommen te verwerven zoals iedere man wil.'*

Columbus

Van huis uit behoorde Columbus tot de derde stand. Voordat hij zich toeleegde op zijn bekend geworden ontdekkingstochten, maakte hij carrière als koopman voor een Italiaanse handelsfirma. Ook was Columbus gedurende een periode werkzaam in Portugal, in de tijd dat Portugese schepen de westkust van Afrika verkenden om een zeeroute naar Azië te vinden. In Portugal kwam Columbus in contact met het werk van Toscanelli, van waaruit hij opmaakte dat het mogelijk moest zijn om Azië ook op andere manieren te bereiken.

Tussen 1492 en 1504 maakte Columbus in totaal vier reizen naar het Caribische gebied en de Bahama's en deed hij onder meer Cuba, Jamaica, Puerto Rico, Trinidad, Panama, Haïti en de Dominicaanse Republiek aan. (In de Dominicaanse Republiek stichtte hij San Domingo, nog steeds de hoofdstad van dit eiland).

Tussen zijn derde en vierde reis werd Columbus op last van Don Francisco de Bobadilla vanuit de koloniën als gevangene naar Spanje afgevoerd. De Bobadilla was aangesteld om diverse klachten over wanbestuur in de koloniën en de beschuldigingen over wreedheid jegens de Indianen te onderzoeken en werd en passant de nieuwe onderkoning van het gebied dat Columbus ontdekt had. Columbus verloor al zijn titels en zat zelfs korte tijd in een Spaanse gevangenis. Later stond koningin Isabella hem toe een vierde expeditie te ondernemen. Desalniettemin verkreeg Columbus tot zijn spijt nooit eerherstel. In 1506 stierf hij in Valladolid op 55-jarige leeftijd, waarschijnlijk niet wetende dat het werelddeel dat hij ontdekt had niet Indië, maar Amerika was.

afzonderlijk bruikbare scènes:

een suggestie (totale tijd ca. 75 minuten):

1.) (02:47 – 08:39): Fernando / Columbus' ambitie

Dankzij zijn onwettige zoon Fernando (Ferdinand) weten we nu wie Columbus is. Omstreeks 1538 schreef hij een biografie over zijn vader, vermoedelijk om de slechte pers die Columbus vanaf 1500 kreeg enigszins te nuanceren. In deze scène is Fernando nog een kind. Columbus vertelt hem dat de wereld rond is.

Zich baserend op het werk van Toscanelli, Marin de Tyr, Esdras en de Franse kardinaal D'Ailly veronderstelt Columbus dat Indië zich op 750 mijl ten westen van de Canarische Eilanden bevindt en binnen zes à zeven weken te bereiken moet zijn.⁹ Om toestemming te krijgen voor zijn reis moet hij zich eerst verantwoording afleggen aan een door koning Ferdinand ingestelde raad van de Universiteit van Salamanca. In deze scène neemt een bevriende monnik (Marchena) met Columbus nog eens door wat hij ten overstaan van

⁹ Net als D'Ailly schatte Columbus de omtrek van de aarde verkeerd in. In werkelijkheid was deze namelijk vier maal groter. Had hij dit geweten dan had hij zijn reis waarschijnlijk nooit durven maken. Columbus wist echter evenmin dat er nog een heel werelddeel tussen Azië en Europa lag, precies op het punt waar hij Indië hoopte te vinden (vandaar dat hij er zo makkelijk van uitging dat de eilanden die hij in 1492 ontdekte, een Aziatische eilandengroep nabij Indië was).

deze raad wel en vooral *niet* moet zeggen. Verder foetert Columbus op de katholieke autoriteiten die hij verwijt de mensheid eeuwenlang te hebben voorgelogen.

2.) (12:35 – 15:35): de raad van Salamanca

In Salamanca heeft Columbus weinig succes. Terwijl hij blijft hameren op de theorieën van De Tyr en D'Ailly, zweert de raad bij de berekeningen van Aristoteles en Ptolemaeus (die stellen dat de omtrek van de wereld 22.000 mijl bedraagt; een afstand die onmogelijk per schip afgelegd kan worden). Bovendien weet Columbus de raad buitengewoon te irriteren door zichzelf tussen neus en lippen door voor te stellen als een soort tweede Messias.

Verder worden in deze scène de drijfveren van Columbus duidelijk. Net als Marco Polo hoopt hij bergen goud te vinden. Handel drijven is dan ook zijn voornaamste doel. Daarnaast wil hij de inheemse volken bekeren tot het christendom en hen onderwerpen aan Castilië en Aragon.

3.) (31:31 – 53:48): Columbus' eerste expeditie

In deze scène volgen we de *Pinta*, de *Santa Maria* en de *Nina*, terwijl zij de grotendeels onbekende oceaan over varen en uiteindelijk op 12 oktober 1492 arriveren op het eiland Guanahami (naar alle waarschijnlijkheid het huidige Samana Cay en dus *niet* Watlings Island).

Vlak voor aanvang van de reis bekent Columbus aan Marchena dat hij er eigenlijk geen flauw idee van heeft hoe lang de reis precies zal duren. Onderweg misleidt Columbus geregeld zijn bemanning en compagnon Martin Alonso Pinzón (die het gezag heeft over de *Pinta*). Als de bemanningsleden dit doorkrijgen breekt er bijna muiterij uit.

4.) (53:48 – 60:55): eerste ontmoeting met de 'Indianen' van Guanahami

De eerste ontmoeting met de inheemse bevolking van het tot San Salvador omgedoopte Guanahami verloopt uitermate vriendelijk. Met nieuwsgierigheid, respect en bewondering treden beide groepen elkaar tegemoet.

5.) (60:55 – 71:00): de stemming slaat om

Na een kort verblijf op Guanahami, vervolgen Columbus en zijn bemanningsleden hun expeditie in de Bahama's. Behalve Haïti wordt onder meer Cuba ontdekt. (In de film wordt er geen aandacht aan besteed, maar Columbus veronderstelde dat Cuba Japan was!).

Ondertussen is het enthousiasme over de eerste ontdekkingen tanende. Pinzón kan de tropen niet aan en wordt terminaal ziek. Een ander bemanningslid sterft aan de giftige beet van een exotische slang. Maar erger nog: de rijkdommen die Columbus in navolging van Marco Polo hoopte te vinden, geven zich maar niet prijs. In de aanhoudende tropische regen zoekt men de eilanden tevergeefs af naar goud en edelstenen.

Grimmig wordt de sfeer pas echt wanneer Columbus via een tolk spreekt met het opperhoofd van weer een nieuwe Indianenstam:

Columbus: *we komen met velen terug...*

opperhoofd: *waarom?*

Columbus: *om het woord van God te brengen.*

opperhoofd: *we hebben al een god.*

Columbus: *en om medicijnen te brengen.*

opperhoofd: *we hebben al medicijnen.*

Columbus (tegen de tolk:) *zeg hem dat we zijn volk bewonderen!*

de tolk: *hij weet dat u van zijn vrouwen en van zijn goud houdt...*

Voor de kust van *Hispaniola* (Haïti / Dominicaanse Republiek) vergaat de *Santa Maria*. Van het wrakhout wordt de Spaanse nederzetting *La Navidad* gebouwd. Terwijl veertig bemanningsleden hier achterblijven vaart Columbus met de twee overgebleven schepen terug naar Spanje.

6.) (91:51 – 105:33): de tweede expeditie

Terug in Spanje bereidt Columbus zijn tweede expeditie voor. Nu er land ontdekt is, kan Columbus zich gaan richten op de kolonisatie ervan. Behalve het opzetten van een aantal mijnen om een fatsoenlijke hoeveelheid goud te delven is het stichten van een Europese stad in de koloniën dit maal het doel (een architectonische bijdrage wordt geleverd door niemand minder dan Leonardo da Vinci!).

Tijdens alle voorbereidingen maakt Columbus zich allerm minst geliefd bij de Spaanse adel: edellieden die erop hadden gerekend de nieuwe bestuurlijke posten in Hispaniola te kunnen gaan bekleden, stelt Columbus teleur. De eigenwijze ontdekkingsreiziger, die totaal ongevoelig is voor de adellijke lobby, wijst voor de allerhoogste functies zijn twee broers aan. Een belediging voor de adel!

In 1493 keert Columbus met een enorme vloot (met aan boord onder meer smeden, timmerlieden, boeren, mijnbouwers en geestelijken) terug naar *La Navidad*. Van de nederzetting is echter weinig over en de achtergebleven bemanning blijkt te zijn uitgemoord, vermoedelijk door naburige Indianenstammen. In deze film wordt in het midden gelaten welke Indianenstam de moord op zijn geweten heeft. In ieder geval laat Columbus dit gruwelijke feit gelaten over zich heen komen om de lieve vrede te bewaren.¹⁰

In deze scène is te zien hoe de stad *Isabella* verrijst op de restanten van *La Navidad* en hoe de inheemse bevolking aan het werk wordt gezet in de goudmijnen. Volgens de overlevering hield de inheemse bevolking stiekem goud achter voor de Spaanse kolonisten, wat geleid zou hebben tot een bloedige oorlog tussen beide partijen. In de film zien we iets vergelijkbaars gebeuren. (Ridley Scott houdt Columbus echter voortdurend buiten schot en schuift de verantwoordelijkheid voor alle ellende volledig af op de wrede en op goudbeluste edelman Adrian de Moxica.)

7.) (126:30 – 132:45): Columbus raakt uit de gratie

Door verwijten en beschuldigingen van enkele teruggekeerde kolonisten, raakt Columbus in Spanje volledig uit de gratie.¹¹ (Overigens blijft koningin Isabella hem altijd gunstig gestemd.)

De aanklacht: 'Uwe Hoogheid zal zeker de feiten willen horen over Hispaniola wat betreft de daden van Christobal Columbus, grootadmiraal en gouverneur: hij heeft de leiding over een complete chaos, een verloederde krankzinnige boel. Hij betoonde zich meteen al onbekwaam de eilanden te besturen. Hij benoemde zijn broers op belangrijkste posten en kwetste daarmee de edelen. Hij beloofde een stad te bouwen, de stad Isabel, genoemd naar U. Het werd een verzameling povere hutjes. Ze werden weggevaagd door regen en modder. Het beloofde goud vond hij niet in de beloofde hoeveelheden. Om die reden legde hij de Indianen belasting op. Een maandelijkse betaling in goud. Wie dat niet kon opbrengen werd gestraft, afgeslacht. Columbus dwong edelen zware arbeid te verrichten. Hij behandelde hen hetzelfde als de Indianen, maakte hen tot slaven. Toen Adrian de Moxica hiertegen protesteerde, werd hij geëxecuteerd. (...) Hij heeft een paradijs beloofd. Hij heeft gefaald. Hij moet vervangen worden. Meteen.'

Vervolgens wordt Columbus in 1500 als onderkoning van Hispaniola vervangen door de edelman Don Francisco de Bobadilla. Columbus en zijn broers worden naar Spanje afgevoerd, waar eerstgenoemde zelfs een korte gevangenisstraf uitzit. Om het slechte nieuws voor Columbus compleet te maken, blijkt dat een andere Italiaan – de zeevaarder Amerigo Vespucci – het vasteland voorbij de eilanden inmiddels heeft ontdekt. Het vasteland waar Columbus al zo lang naar zocht...

¹⁰ Volgens andere bronnen voerde hij naar aanleiding van de moordpartij een bloedige, tien maandurende oorlog tegen de inheemse bevolking van Hispaniola, alvorens hij de Indianen als slaven in de mijnen liet werken.

¹¹ Als onderkoning liet hij de adel – net als leden van de derde stand – zware arbeid verrichten. Ook verbood hij de meegerisde geestelijken de Indianen te dopen. Hoewel dit niet in de film naar voren komt, deed hij dit waarschijnlijk omdat hij de Indianen als christenen niet meer kon verhandelen als slaven en zo veel geld misliep.

8.) (140:00 – 145.00): *Columbus' prestaties worden niet erkend*

In deze scène is te zien hoe alle krediet voor het ontdekken van de Nieuwe Wereld¹² door de Universiteit van Salamanca wordt toegeschreven aan Amerigo Vespucci. Opgeteld met alle (valse?) aantijgingen aan het adres van Columbus over wanbestuur en wreedheden in de koloniën, had deze gebeurtenis er voor kunnen zorgen dat Columbus' naam voorgoed in vergetelheid zou raken. Dat het anders is uitgepakt is vooral te danken aan zijn onwettige zoon Fernando. Omstreeks 1538 publiceerde deze een biografie over zijn vader, die voor Columbus in zekere zin leidde tot een postuum eerherstel (zie ook scène 1).

Bij leven zou Columbus nog eenmaal naar 'zijn beloofde land' terugkeren. In Panama hoorde hij voor het eerst verhalen over de Stille Oceaan – een nog onbekende zee voorbij de Nieuwe Wereld. Tot aan dat moment (of misschien zelfs wel tot aan zijn dood) was hij ervan overtuigd dat hij de oostkant van Indië ontdekt had.

Tijs van den Boogaard, juni 2008

¹² Amerigo Vespucci gaf Zuid-Amerika de naam 'Nieuwe Wereld' om aan te geven dat hij niet Azië, maar een heel nieuwe werelddeel had ontdekt. Later werd de term Nieuwe Wereld gebruikt om Noord- en Zuid-Amerika aan te duiden (Europa, Afrika en Azië behoorde tot de 'oude' wereld).